

Disputatio Quinta;

redemptionem, per quam omnibus hominibus media ad faciem sufficientia preparantur. Ex quo invenimus Christum pro fatis electis esse mortuum, & pro illis solam media ad salutem necessaria preparasse. Secundi docent, mulier in hanc naturam Iustitia dari gratiam sufficientem, & mortales excitant, sed solam gratiam efficacem & physice praevenientem: ex quo etiam deducunt, Deum in natura lapide iudicere hominibus impossibilis, homines peccare in eo quod vitare non possunt, & iustus interdum deesse gratiam qua possint implore precepta. Denique assertant gratiam non omnibus hominibus indifferenter & promiscue esse expostam, nec illam esse ita communem sicut naturam: multisque, praeferunt illis quibus nunquam annunciatum est Christus, eam denegari. Duo priora heretica sunt, & a Concilio Tridentino proscripta: tertium vero Catholicum, nec ab Ecclesia damnatum, sed liti ac disputatione Theologorum relatum. Immo, ut supra vidimus, D. Augustinus in Epistola ad Vitaliem, hanc propositionem, *Sicut graciā Dei non omnibus hominibus datur*, inter precipias fidei regulas collocat: Sed hoc de gratia efficaci, qui aliquis de facto operatur, non potest intelligi: hanc enim gratiam Vitalis, & alii Pelagiani, quos dicit Augustinus impugnat, non dicebant esse omnibus communem, quinimum illam omnino repudabant, quia eam cum libero arbitrio conciliare non valebant: Ergo juxta Augustinianam doctrinam principia, nulla datur gratia sufficientis omnibus communis, & omnibus indifferenter exposta, quemadmodum Recentiores adiungunt. Unde falsum est illud quod ex Maledero Antverpiensi Episcopo refer idem Antonius Richardus in dipl. de libero arbitrio lib. 1. sect. 4. §. 1. sententiam feliciter illam, que adulis saltē omnibus, tribuit sufficientem gratiam quia salvare queant, apud Hispanos, ubique in Christianis Academis adeo recepta est, ut enimes D. Thomas Discipuli, unanimi consensu illam doceant, & ita certam existimarent, ut oppositum sine errore affirmari non valeret.

Non diffite quidem Thomistis, huc duo tamquam certa fide tenente unanimitate profiteri: omnibus feliciter, tam parvulis quam adulis, media seu auxilia ad salutem sufficientia, per voluntatem Dei antecedentem, & generaliter Christi redemptionem esse divinitus oblati, feli preparata, & omnibus iustis, instante aliqua gravitatione, & aliquis precepti supernaturale obligatione, de facta collata & concessa. Ceterum quod illa media seu auxilia omnibus indifferenter & promiscue, etiam infidelibus & pagani, concedantur, ac in eis intrinsece recipiantur, paciunt ex Schola D. Thomae, qui hinc adherant sententie: immo (ut supra ostendimus) Bannez, Zunel, Gonzalez, Alvarez, Joannes a. S. Thoma, Arayuis, qui in Salmanticensi vel Complutensi Academia floruerent, & illuissimis Dominus Godoy, qui primam Theologiam Cathedram in eadem Salmanticensi Academia, summa cum laude super occupabat, & nunc, ob insignem qua fulget eruditissimum & sapientissimum, Episcopali insula decoratus est, oppositum experte docent, ut supra retulimus.

ARTICULUS VII.

An omnibus iustis, instante precepti supernaturalis obligatione, semper auxilium sufficiens concedatur?

244 Ceterum & exploratum est apud omnes: auxilia sufficientia iustis, semper & quolibet momento a Deo non conferri, quia (ut supra annotavimus) auxilium sufficiens confitit, vel in bonis cogitationibus intellectus, ac pia affectibus voluntatis, vel in motione & qualitate supernaturali ad actus illos potentias animae applicans: iusti autem non habent semper & singulis momentis has latentes cogitationes, & pia affectus, seu divinas motiones, ut patet quando dormunt, vel etiam in vigilia, quando ad alias negotia distracti sunt: Ergo non semper & quolibet momento auxilia sufficiens a Deo recipient. Queritur ergo, an saltē pro eo tempore quo inflat obligatio aliquis precepti supernaturalis, talia auxilia semper illis a Deo concedantur? Pro resolutione:

Dico: Deum semper tribuit iustis auxilia sufficientia, pro eo tempore & loco quo inflat aliquis precepti supernaturalis obligatio.

245 Probatur primo ex nova Constitutione Innocentii X. hereticos dannantes eos qui dicunt universaliter: *Aliqua Dei precepta iustis voluntibus & communibus esse impossibilia*, & deesse illis gratiam qua possibili sunt, id est sufficientem. Idem definitur in Tridentino fest. 6. cap. 11. his verbis: *Nemo remunerari iusta, & a Patribus sub amachemate prohibita voce uici debet: Dei precepta homini justificato ad observandum esse impossibilia*.

246 Secundo probatur ex Concilio II. Araucan. can. ult. si loquente: *Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia omnes baptizati, Christi auxiliante & cooperante, qui ad salutem pertinent, possent & debent, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Ergo nulli homini jullo defunct auxilia ad salutem sufficientia.*

De Reprobatione.

ritate existens, sacramentis Corporis & Sanguinis Christi digne communicationi, presumuntus de futura hac reparatione, patratus potius mori, quam negare Christum, ad unitus ancilla vocem illum negavit, & successore addi perjurium. Quarib[us] quia magna est differentia inter caritatis gratiam habitualis, & usum illius: quia non sumus sufficientes ex nobis ad usum caritatis & gratia quam habemus in anima insuffisant ad Deum, cum ad perfectam sanitatem, hoc est ad perfectam vitam, justissimum perdurari, non desirio si non deferas, nisi prius semper iuste vivatur. Situs enim oculus corporis, etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adjiciatur, non potest cernere: sic etiam homo, etiam perfectissime iustificatus, nisi aeterna luce iustitiae divinitus adiuvetur, recte non potest vivere: sanus ergo Deus, non solum ut debeat quod peccavimus, sed ut propter etiam ne peccarem. Hoc verba Augustini ultra pat Tridentinū ubi supra, dicens: *Semel iustificatos Deus gratia sua non defert, nisi prius deforatur ab eo*: quod quidem licet aliqui sic interpretentur, ut per gratiam justificantem non deferas Deus inhabitere iustos, nisi prius ipsi per peccatum mortale, in instantem falem nature, ingenere caußae materialis antecedente, defuerint Deum: ramen plures ad gratiam aliquam actualiter volunt debere extendi, quia in iustis superfluit antequam peccent, & cui ipsi resistunt, eamque abiciunt, prout quam Deus ulteriore gratiam illis subtrahat. Unde ex illis Tridentini verbis hoc potest formari argumentum: *Vel Deus prior defert actu iustum, vel iustum Deum, vel saltem iustus nunquam incidit in peccatum?* Hoc tertium vel hereticum, & contra experientiam. Primum contra Tridentinū, & Augustinum: Ergo secundum. Antiqui si Deus subtrahet a iusto gratiam sufficientem ad implenda divina precepta, jam Deus ipse prius iustum deferset: Ergo ut salvetur, iustum prius defere Deum, quam deforatur ab ipso, necesse est, Deum gratiam sufficientem in eo conservare, cui prior ipse homo iustus resistent: & sic hanc omnibus iustis ex item Tridentini & S. Augustini datur. Unde ait idem Augustinus super Psalm. 56. *Adisti ille qui praecepisti exemplum, ut praebet & auxiliu.* Et Leo Papa fest. 16. de passione: *Jugiter amonuntur, ut dona gratia Dei non negligenter habeamus: iuste enim nobis instar praecepto, qui procurat auxilium, & benigno in istis ad obedientiam, qui ducit ad gloriam. Quae verba maxime in iustificatione locum habent, & sufficientem gratiam, quae possunt ad gloriam per obedientiam praeceptorum pervenire, evidenter ostendunt.*

Quarto probatur conclusio. Qui dat esse & vitam, cum 248 praecedet mors, multo magis confutat velle dare conservationem illius vita, & consequentia ad illud esse: *Sed Deus quando justificat hominem, e morte illum eripit, & dat ei prius esse supernaturale, & vitam gratia: Ergo multo magis confundens est velle dare auxilium sufficiens ad conservationem illius esse & vita supernaturalis.*

Denique due principia rationes quibus supra ostendimus Deum peccatoribus aliquando denegare auxilia gratiae ad salutem sufficientia, celsi in iustis: prima quidem que peccator ex definitione gratiae a natura, & que fundatur in hoc quod non debet gratia aquae esse universalis & communis ac natura. Nam licet demus quod omnibus iustis concedatur auxilium supernaturale sufficiens, quando inflat obligatio aliquis precepti supernaturalis: tamen cum numerus justificatorum sit valde exiguis, semper stat quod multo pluribus communis est natura, quam gratia illa sufficiens.

Altera etiam ratio que peccator ex motivo denegandi gratiam, non habet locum in iustis: Cum enim illi sunt convertiti in finem supernaturalem, & habeant in se principium vita supernaturalis, feliciter gratiam sanctificantem, non sunt indigni mediis quibus illum finem attequi possint, & actus vitales supernaturales exercere, sicut peccatores qui ad ultimo finem aversi sunt, & carent principio vita supernaturalis, idque irreparabiliter, quantum est de se, ut docet D. Thomas supra relatus.

Obijecit: SS. Patres docent gratiam interdum deesse hominibus iustis & sanctis, quando peccant & transgrediuntur precepta: Ergo falsum est quod Deus semper conferat iustis auxilium supernaturale sufficiens, pro eo tempore & loco quo tenentur observare precepta. Consequenter patet, Antecedens vero probatur. Nam D. Caryostomus homil. 72. in Joannem, de casu Petri loquens: *Neque enim (inquit) frigiditas, sed superna auxilia dereliquerit*, Et homilia 31. in Epist. ad Hebreos: *Negavit Petrus non tam erat scordia ac negligens, quam ex eo quod Deus eum deficeret, erubens ut humanum scires mensuram, & non respigeret illis que dicebantur a Magistro, neque ejus quam aliorum eorum elatiores spiritus, sed scires quod absque Deo nihil posset fieri.* Item S. Augustinus fest. 124. de tempore: *Quid est homo sine gratia Dei, nisi quod fuit Petrus cum negavit Christum?* & ideo Beatus Petrus paululum Domini subderuit, ut in illis orationibus genus posset agere, nimirum se sine Dei gratia prevalere. Idem docet Cajetanus in cap. 26. Matth. in illa verba: *Tunc capit dereliquerit & iuste: ubi haec scribit: Considera & treme, vir iuste. Petrus paulo ante, ipso Iesu arrestante, mundus, ac per hoc in ex-*

istate existens, sacramentis Corporis & Sanguinis Christi digne communicationi, presumuntus de futura hac reparatione, patratus potius mori, quam negare Christum, ad unitus ancilla vocem illum negavit, & successore addi perjurium. Quarib[us] quia magna est differentia inter caritatis gratiam habitualis, & usum illius: quia non sumus sufficientes ex nobis ad usum caritatis & gratia quam habemus in anima insuffisant ad Deum, cum ad perfectam sanitatem, hoc est ad perfectam vitam, justissimum perdurari, non desirio si non deferas, nisi prius semper iuste vivatur. Situs enim oculus corporis, etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adjiciatur, non potest cernere: sic etiam homo, etiam perfectissime iustificatus, nisi aeterna luce iustitiae divinitus adiuvetur, recte non potest vivere: sanus ergo Deus, non solum ut debeat quod peccavimus, sed ut propter etiam ne peccarem. Hoc verba Augustini ultra pat Tridentinū ubi supra, dicens: *Semel iustificatos Deus gratia sua non defert, nisi prius deforatur ab eo*: quod quidem licet aliqui sic interpretentur, ut per gratiam justificantem non deferas Deus inhabitere iustos, nisi prius ipsi per peccatum mortale, in instantem falem nature, ingenere caußae materialis antecedente, defuerint Deum: ramen plures ad gratiam aliquam actualiter volunt debere extendi, quia in iustis superfluit antequam peccent, & cui ipsi resistunt, eamque abiciunt, prout quam Deus ulteriore gratiam illis subtrahat. Unde inquit Bernardus ferm. 54. in Cantica: *Argumentum superbi, priusca est gratia.*

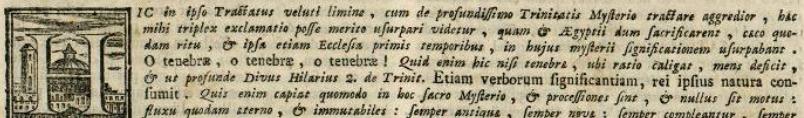
Respondeo, quod quando SS. Patres assertunt gratiam deesse Iustis & Sanctis, quando peccant & transgrediuntur precepta, nolunt omnem gratiam tam sufficientem, quam efficacem illis deesse, sed loquuntur specialiter de gratia efficaci, que cum sit nobilitissima & perfectissima species gratie, simpliciter & antonomastice gratia appellatur. Unde ita propositio: *Quando Petrus negavit Christum, gratia ipsi defuit: si intelligatur universaliter de omni gratia tam sufficienti quam efficaci, falsa est & erronea.* Si vero intelligatur explicetur de denegatione gratiae efficacis, vera & Catholicā est, nec potest, nisi errando, errore appellari. Hanc enim gratiam docent SS. Patres interdum Deum iustis subtrahere vel denegare, ut eorum superbiam & presumptuositatem puniat, vel impedit. Unde inquit Bernardus ferm. 54. in Cantica: *Argumentum superbi, priusca est gratia.*

Hac de profundis ac inscrutabilis predestinationis & reprobationis mysterio dicta sufficientia. Verum quia ut ait Prophetā, *Abyssus abyssum invocat, ab abyssu mysterii predestinationis, transfundit nobis est ab abyssu mysterii Sanctissima Trinitatis.*

TRACTATUS SEXTUS.
DE SACRO TRINITATIS MYSTERIO.

Ad Questionem 27. prima partis. usque ad 45.

P R A E F A T I O.

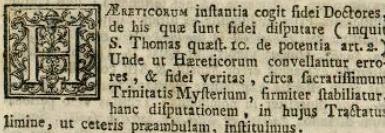

IC in ipso Tractatus veluti limine, cum de profundissimo Trinitatis Mysterio tractare aggreditur, hanc mihi triplex exclamatio posse merito usurpari videatur, quoniam & Egypti dum sacrificarent, eaco quodam ritu, & ipsa etiam Ecclesie primi temporis, in hujus mysterii significacione usurparunt. O tenebra, o tenebra, o tenebra! Quis enim hic nisi tenebra, ubi ratio caligis, mens deficit, & ut profunda Divus Hilarius 2. de Trinit. Etiam verborum significantia, rei ipsius natura conseruantur. Quis enim caput quando in hoc sacro Mysterio, & processiones sunt, & nullus sit motus: fluxu quadam aeterno, & immutabilis: Semper antiqua, semper nova: semper compleantur, semper incipiunt: producent terminum, & non caussent effectum? Quomodo persona (ut notat D. Ambrosius contra Arianos) ex alio sint, & non ex materia: non sint ex subiecto, nec tamen sint ex nihilo: ab alio sive, & non depositant: in alio, & non recipiuntur: ad aliud, & in se suofstant. Quomodo & sine corruptione sit facunditas, & sine divisione pluralitas, & sine solitudine unius. Quomodo denuo & unitate existat. Ubique sane tenebra, & ut diebus Samartianis, puteus altus est. Verum in quo huius habemus, nimirum fidem, que nobis has tenebras dispellit, & veritatem, in hoc quam in Democriti puto occultarem, eruerit. Hac ulla nobis semper confundenda est, & veluti in labyrintho Didascalio, ut nos extricemus, manu renenda. Etenim ut recte Ambrosius libro 1. de Fide cap. 5. In ipsis Gymnasiis juxta Dialetica tacet, non querere quid loquuntur Philosophi, require quid faciant: foli in his Gymnasiis remanerunt. Vide quae fides argumentis praeponderet. Illi quotidie sibi confortibus defundunt: illi quotidie cœrent qui simpliciter credunt: non credunt Philosophis, creditur pectoribus: non creditur Dialeticis, creditur Publicanis.

Ceterum nedum in quo huius, quod ceteris communis est, habeo: sed & quod nobis pecuniae censeo, habeo & qui nimirum puto superfluum, ut alter Jacob aurore: *Doctorem feliciter Angelicum & profundissimum, quem ut ubique, sic in hoc Mysterio profundissimum semper sequor, utnam & mente affecturus: ejusque non solum Doctrinam, sed etiam orationem & methodo inhens, hunc Tractatum in quatuor praincipia partes distribuam, & agam primo de processione Divinarum Personarum, deinde de Divinis relationibus, postea de Personis, prius in communis, deinde in particulari; ac deum de variis Divinarum Personarum comparationibus. Idque congruo ordine: cum enim relationibus constituantur Personae, & relations fundentur in processione, prius de istis, deinde de relationibus constituantibus, ac tandem de Personis constitutis, tractandum est: ordo enim scientius & principis sumit exordium. Sed antequam Scholasticis & Metaphysicis questiones, que circa hoc Mysterium in Scholis agitari solent, discussio: praincipios Hesychiorum errorum operari breviter resolue, & in ipsis Mysteriis veritate firmanda & defendenda, aliquantulum immorari.*

DISPUTATIO PRO OMEIA LIS.

De existentia seu Veritate Mysterii Trinitatis.

HERETICORUM infinita cogit fidei Doctores, de his que sunt fidei disputare (inquit S. Thomas quart. 10. de potentia art. 2.) Unde ut Hereticorum convallantur errores, & fidei veritas, circa sacramentum Trinitatis Mysterium, firmiter stabillatur, hanc disputationem, in hujus Tractatus limine, ut ceteris praembulam, institutus.

ARTICULUS PRIMUS.

Principii Hereticorum errores circa Mysterium Trinitatis recensentur.

IVARIE Diabolus Divinissime Trinitatis gloriam emulatas est, varie per Hereticorum mentes, quasi per quedam totius falsitatis organa, illius flumine veritatis Iucem obumbrare, & quasi caligine quadam involvere conatus est. Contat tamen duo principia: fuisse capita, & quasi fontes, unde errores omnes, vel falsoe praecipi, qui circa hoc Mysterium famosores sunt, emanantur, errores scilicet Sabellianorum & Ariานorum. Illi enim ex unitate omnimoda essentia inferebant unitatem etiam personam, ita ut ea que distinctionem personarum in Scriptura designant, non ad differentiam ipsarum personarum in re, sed ad differentiam officiorum vel actionum.

Thod. Gencz, Tom. II.

non enim ejusdem personae referent. V. g. quod eadem persona, prout ingenita, & principium creandi diceretur Pater: prout incarnata, diceretur Filius: prout sanctificans creaturam, diceretur Spiritus sanctus; quasi extensio quadam & dilatatio ejusdem personae in diverso effigie. Sic enim refutat Athanasius orationes contra Gregorius Sabellii, explicans illud *Deus de Deo*, ubi illa verba Sabellianorum ponit: *Dilectari Patrem in Filium, sumendo carnem, & in spiritum sanctum, sanctificando homines.*

In eundem errorem lapsum fuisse Praxeas testatur Tertullianus in libro quem adverlus ipsum scriptit, ubi c. 1. sic habet: *Varie Diabolus simulans est veritatem, & affectu aliis aliquando defendendo concutere, unicam Dominum vindicat, omnipotentem mundi conditorem, ut & de unico heresem faciat: ipsum dicit Patrem descendere in Virginem, ipsum ea ne nasci, ipsum passum, &c. Quare Opatus Melitensis lib. 5. adverlus Parthenianum, Praxeas Parthenianum appellat, quia Patrem passum esse dicebat. Et Tertullianus ubi supra ait: *Dio negavit Diaboli Praxeas Romam procuravisse: Prudentiam expulit, & barefem intulit: Paracletum fugavit, & Patrem crucifixit.**

Alli per extremum Praxeas & Sabellio oppotuit, distinctionem Personarum in Deo agnoscentes, negaverunt unitatem essentiae, & confusionalitatem Filiis cum Patre. Hujus heresem primum fuisse auctorem Origenem multi existimant, quibus favere videtur Sanctus Thomas hic Quaest. 34. art. 1. ad i. ubi Origenem dicit *fons fuisse Ariano*. Idem tamen S. Doctor 4. contra Gentes cap. 6. in fine, hujus erroris prima semina jacuisse Platonicos docet:

E 3 illi

Disputatio Prima,

70

illi enim ponebant summum Deum Patrem & Creatorem omnipotens rerum, a quo primitus effluxisse dicebant quantumcum mentem, superioream alia rebus omnibus, in qua offendit omnium rerum forma, quam poterum in celo non minabant.

⁴ Sed quidquid sit de hoc, communiter tamen hic error anno tamquam auctori tribuitur: quis ab eo ita confutatus, propagatus, & dilatatus fuit, ut per totum fere orbem hoc venenum se diffundiret. Quare a S. Silvestro, & Constantino Magno, generalis & ecclesiæ Synodus 318, Patrum, qui ex toto orbe clarissimi & prestantissimi habuit sunt, Nicæa collecta est, ut illorum sapientia, prudenter, & eruditio, Ariana impietas profligaretur, & flammam hanc, que totum fere orbem corriperat, penitus extingueretur. Unde symbolo ab ipso edito, Filius Divinitas aperte declaratur, illeque genitus, non factus, & consubstantialis Patri dicitur. Quia vox omnis Ariana impietas profligata est, & caput huius Draconis contrita; non Arianon tantum, sed & semi-Arianorum error proscriptus est. Extincto enim Constantiopolis Ario, & in morem Iudei, in fœcilius ejus visceribus, paulo post ora eis semi-Arianorum fœcta, qui errorem Arii utcumque temperantes, Filium Patris similem, eique coeterorum fatebantur; illum tamen esse illi aqualem & consubstantialem negabant, vocem *episcopos*, que consubstantialis significat, quasi emollii rigore, *episcopos*, habet, similem in substantia communantes: ita ut ipsa similitudine vocis & consonantia plorosque fallerent, quasi voce Catholica.

⁵ Semi-Arianis adjungi & annumerari solent Macedonia, qui teles D. Thoma 4. cont. Gent. cap. 16. licet res ferentia de Patre & Filio, quoad identitatem essentiae, hanc tamen Spiritui sancti denegabant, ipsum esse creaturam, & famulam ac ministram Dei, & de illo ex dicti posse, que de Angelis in Scriptura profervuntur, afferentes; unde & PNEUMATOMACHIA dicti sunt, ex quod de Spiritu sancto litigarent, inquit Augustinus libro 1. de Trinitate cap. 1. *Natura omnis res est quae scilicet signat ut sit.* Et Tertullianus contra Præxem, *Omne quod prodest ex aliquo, secundum se ejus necesse est de quo prodest, non ita tamen est separatum;* secundum autem ubi est, duo sunt, & tertius ubi est, tres sunt; tertius enim est spiritus a Deo & Filio, & secundus tertius a radice fratris ex fratre, & tertius a fonte riuus ex flumine, & tertius a sole apex ex radio.

¹² Nec valet dicere cum Sabellianis: hec vocabula denotare in Deo distinctionem Personarum, non entitative & realiter, sed secundum diversa officia seu munera, que gerit unica persona, Patris per creationem, Fili per incarnationem, & Spiritus Sancti per justificationem, seu secundum diversorum effectuum connotaciones. Hoc enim subterfugium praedictum a S. Thoma 4. contra Gentes cap. 5 in fine, offendendo quod ubi ponitur vera filiation & paternitas, debet poni diversum suppositionem seu personam. Ut enim ait Tertullianus libro citato cap. 10. *Utrumque enim spiritus unus, non ipse mihi ero unus;* sic etiam usque pater unus, filium habeo, non ipse mihi ero filius; *Et ut filius unus, pater habeo, non ipse mihi ero pater.* Scriptura autem ponit in Deo veram paternitatem & filiationem, juxta illud Joannis ultimo, *Ut sumus in verbo Filio ejus Iesu Christi:* Ego & veram & realis Suppositum seu Personarum pluralitatem & distinctionem.

¹³ Præterea in Scriptura processio & generatio ponitur in 13 Divinis, antecedenter ad omnia creata, & ante incarnationem, & sanctificationem creature: Filius enim dicitur ante Luciferum genitus, & Divina Sapientia prodilie ex ore Altissimi ante omnem creaturam, & Verbum esse in principio apud Deum, & per illud omnia facta: Ergo intra ipsum Deum ponitur realis & vera Personarum distinctio, & non solum ex diversa connotacione, aut respectu ad effectus ad extra, vel ad incarnationem.

¹⁴ Addo quod Iacobus 1. Filius dicitur esse apud Patrem, vel in sinu Patris; quia etiam sine reali Personarum distinctione verificari nequeunt, quia idem non dicitur esse apud se, & in sinu suis quantumcumque diversa officia & munera exercet. Quamvis enim Rex Galia sit etiam Comes Provincia, & Dux Burgundie, illaque Provincias regat & gubernet: quis tamen dicat, Comitem Provincie, aut Ducem Burgundie, esse apud Regem Gallie, vel in sinu eius requiescere?

¹⁵ Inter hac vitiosa extrema, & alia Gentilium & Hereticorum deliria, media incedit Catholica veritas: docens primo Personarum distinctionem, secundo Essentia unitatem, tertio tres tantum Personas in Deo reperiendi. Quas veritates tequentibus articulis & affectionibus, breviter expomemus, ac defendemus,

ARTICULUS II.

Vera & realis Personarum distinctio in Deo, contra Sabellianos ostenditur.

¹⁶ **D**ico primo: Datur in Deo realis Personarum distinctio. Probatur primo ex illo Genesi 1. In principio creavit Deus celum & terram. Et polte: *Spiritus Domini serpuit super aquas.* Ex quibus verbis colligitur SS. Patres mysteriorum Trinitatis: Augustinus de Genesi ad litteram c. 1. Origenes, & Rupertus, explicantes *ly in principio*, id est in illo, & per Spiritum Domini, tertiam delegari Personam afferentes. Addo quod in Hebreo habetur *creavit ELOHIM*, id est Dii, seu Judices. Quibus verbis, per *ly (creavit)* quod est in singulari numero, unitas Divinitatis Nature, & per *ly Elohim*, quod est in plurali, Personarum pluralitas designatur. Eadem veritas verbis frequentibus declaratur. Nam, ut notat Angelicus Doctor I. p. quatt. 74. art. 3. insinuat persona Patris, in importet,

De Veritate Mysterii Trinitatis.

71

importet, teste Philosopho 8. Ethic. c. 3. & 5. redematio autem & equalitas, realis extremorum distinctionem expolcat. Unde Gregorius homil. 170 in Evangelio docuit categoriam minus quam inter duos haberi non posse: Ergoflare nequit in Deo vera, propria, & summa ratio amicitie, absque reali Personarum distinctione.

¹⁷ Secunda congruentia est. Ad bonum spectat quod sit communicativum ful: Ergo ad summum bonum pertinet summa se communicare: Sed sine reali Personarum distinctione, non salvator summa Dei communicatio: Ergo admittenda est in Deo realis Personarum distinctio. Minor probatur: Creaturæ Deus non communicat se summa, nam summa communicatio est communicatio summi boni, summa modo: creaturæ autem, esti summa bonitas communicatur, non tam summo modo communicatur: sibi autem ipsi summe communicare sumam bonitatem non potest, nisi realis Personarum distinctio admittatur, nam inter communicantur, & illi cui fit communicatio, realis distinctio requiritur: Ergo sine reali Personarum distinctione, nequit sufficiere summa communicatio Bonitatis Divinae. Unde Cyrilus lib. 2. Thesauri cap. 1. *Nisi potest perficere Deitas, nisi filium habet, & fratrem ex se pariat.*

¹⁸ Confiratur: Deus est felicissimus: Ergo debet esse plurimas Personas in Divinis. Probatur Consequentia: nulla enim perfecta esti jucunditas, nulla vera sine societate felicitatis: creature autem eis sint distinctiles, & ab eterno non fuenterunt, non possunt Deo veram, & perfectam societatem, ut egregie discutit S. Doctor infra quatt. 21. art. 3. ad 1. his verbis: *Litteris Angeli & anima sancta semper fore cum Deo, etiam si non est plurimas Personarum in Divinis, sequentur quod Deus est solus vel solitarius.* Non enim sollicet solitudo, per associacionem aliquis quod est extranea natura. Dicitur enim aliquis solus esse in horo, quandois sine aliis multis planis, & animalibus. Et solitudo dicitur *deus esse solus vel solitarius, Angelis & hominibus cum eo existens, & non essent in Divinis planis Personas.* Unde praecite Terrull. cont. Præxem cap. 5. *Ance omnia Deos erat solus, iesu soli & mundus, & locus, & omnia sicut autem, quia nihil aliud extrinsecus præter illum: certum non sum quidem solis, habebat enim secum quem habebat in semper ratione felicitatis suam.*

¹⁹ Dices, Ex infinitate divina natura colligimus eam esse unam & immultiplicabilem: Sed persona divina, ut distincta virtualiter ab essentia, non minus est infinita: Ergo non minus est una & immultiplicabilis.

Respondeo distinguendo Majorem. Ex infinitate simplificiter, concedo: ex infinitate in certo quantum generis, nego. Similiter distinguo Minorem, Persona divina, ut distincta virtualiter ab essentia, non minus est infinita: nego Minorem; secundum propriam rationem relativam, nego Minorem, & nego Consequentiam.

Explanatur: Duplicit potest considerari Persona in Deo. Primo ut imbuta transcendentaliter ipsam divinam essentiam, & hoc modo est infinita simplificiter, quia tamen ut sic non consideratur in ratione persona, non est inconveniens quod in ratione persona multiplicetur. Secundo potest considerari, quatenus secundum propriam rationem relationis distinguuntur virtualiter a natura, & hoc modo non exigit infinitatem simplificiter, sed intra propriam rationem: quia ratio cum sit relativa, dicit necessario exclusionem termini quem respicit, argu adeo non petit infinitatem simplificiter, sed tantum in propria ratione; verbi gratia, Paternitas in ratione Paternitatis, & ideo non excludit quicunque aliam Personam, sed tantum aliam Patrem. Si autem essentia divina multiplicaretur, cum illa non opponatur relative, nec consequenter distinguatur ratione talis oppositionis, deberet distinguiri per rationem formalis & essentialem, quam non habere alia natura, a qua haec distinguieretur.

ARTICULUS III.

Unitas essentia inter Patrem & Filium contra Arianos, probatur.

Dico secundo: Secunda Trinitatis Persona est ejusdem substantiae & naturae cum Patre.

Probatur primo conclusione ex Joann. cap. 10. ubi Christus de seipso loquens, ait: *Ego & Pater unus sumus*; quibus verbis distinctio personalis exprimitur, dicendo: *Ego & Pater: unitas autem essentia, cum additur, unus sumus;* quod intelligendum esse non de sola unitate affectus, sed de unitate consubstantiali essentiae, probant. Bafilis libro 2. contra Eunomium, Chrysostomus in hunc locum, & alii Patres communiter, idque constat ex verbis immediate antecedentibus: *Et non rapiet quisquam eum de manu mea, Pater natus quod dedit mihi magis omnia est;* & *nemo potest separare de manu Patri mei: Ego & Pater unus sumus:* Ex quibus verbis duplex argumentum conficitur, ad probandum Christum loqui de unitate consubstantiali essentiae. Primum est: *Si folium accepisset a Pa-*

72. Com., Tom. II. Sed

tre unionem secundum affectum, quod Pater illi dedit, majus omnibus non est; non enim quidquam omnia superat, nisi perfecta Divinitas: Sed Christus ait, quod dedit mihi Pater, majus omnibus est: Ergo cum se unum cum Patre fateretur, loqueritur de unitate essentiae. Unde Augustinus Sermon 56. de verbis Domini: *Quod ait unum, audire Ariani: quod ait sumus, audire Sabellianos; & nec illi aqualem, nec illi alterum negande, sine vani.*

Secundum argumentum est: Unitatem istam summis 21 Christus pro medio, ad probandum neminem posse ex ipsius manu propter oves epipere, in hunc modum. Ne potest illas rapere de manu Patris mei? Sed ego & Pater unum sumus: Ergo nemo potest illas de manu mea epipere: Sed hic discutitur cum Patre consubstantiali in essentia; cum ex sola habeat unitate consubstantialis virutis arguitur: Ergo cum doceat se unum cum Patre esse, loqueritur de unitate consubstantiali essentiae.

Nec obstat illud Joann. 17. Christi ad Patrem pro Di scipulis orans: *Caritatem quam dedisti mihi dedi eis, ut sint unum, sicut & nos sumus.* Ex quo deduci videatur, ut unitatem Christi cum Patre non esse per identitatem essentiae: exceptab enim Discipulis unitatem quam habent Pater & Filius: Sed non potest illis unitatem consubstantialem esse: Ergo inter Patrem & Filium haec unitas non repertitur. Hoc, inquam, non obstat, cum enim inter Christum & Deum Patrem, duplex unitas reperiatur: scilicet amoris, que vocatur affectiva, & unitas consubstantialis per identitatem essentiae; primam solum, non secundam Discipulis exceptabat: quia tamen prima non excludit secundam, ex illa non loquitur secundam unitatis inter Deum Patrem & Christum negatio.

²² Secunda probatur: Inter Patrem & Filium est necessaria ut minus convenientia specifica in natura: Sed Verbum est Filius naturalis Patris: Ergo est ejusdem naturæ cum illo: cumque natura divina numero multiplicari nequeat, ut constat ex fide, & ratione naturali, multisque argumentis demonstrat. D. Thomas 1. contra Gentes c. 42. & nos fuisse ostendimus in Tractatu de natura Dei, ejusque attributis disp. 1. art. 3. polytheismus expugnat: consequens sit, quod inter primam & secundam Personam inventari omnimoda identitas essentiae & naturæ. Major patet, Minor vero probatur ex variis locis Scripturae: nam P. 2. & 88. Matth. 11. Joann. 5. ad Rom. 1. ad Hebr. 1. & alibi plus, Christus *Filius Dei appellatur*. Innam etiam in veteri Testamento hoc nomen *Filius Dei* reperitur: nam Daniel 3. Nabuchodonosor ait optimatus suis: *Nonne tres miseros in mediis ignis compedios?* Qui respondentes Regi dixerunt: *vere Raz.* Respondit & ait: *Ego ego video gaudiorum vestrum & ambulantes in medio ignis, & nihil cuperissons in eis est, & species quarti, familiæ FILII DEI.* Ubi Augustinus orat, contra Iudeos, Paganos & Arianos c. 15. *O alienigena unde tibi hoc?* Quis tibi annunciat *Filium Dei?* Quis lex, qui Propheta annunciat tibi *Filium Dei?* Nondum quidem mundi infusus, & similiter infusus a te cognoscitur. Unde tibi hoc? Quis tibi siquid annunciat? nisi quia scilicet sic te divinus ignis illuminavit, ut cum illis apud te capiatur infusores inimici Iudei, sic dicens testimonium *Filiu Dei.* Belli etiam Chrysologus tert. 48. expeditus verbis illa Iudeorum: *Nonna hic est fabri filius?* Iubilat: *Dicitur, hic est fabri filius, sed cujus fabri filius non dicebant.* Dicebant fabri filius, ut arte vili arti lazeris auctoris, & dicitur nam fabrile nomen abscondet. Christus erat fabri filius, sed illius qui mundi fabricans fecit, non malo, sed pessimo; qui elementorum membris, non ingenio, sed iustitione competet; qui massim facili, auctoritate, non carbone confundit; qui sollem non terrero igne, sed superemo calore succendit; qui Lunam, roribus, noctem formulis & temporis, qui stellas varia luce distinxit; qui cuncta fecit ex nihilo, &c.

Respondent Ariani, Christum *Filium Dei* in Scriptura appellari, vel ratione creationis, vel ratione justificationis, ex quibus filiationis modis non sequitur identitas in natura cum Patre. Sed hec evasio frivila est, & contra illam obstat prius, quod si haec ratione Christus esset Filius Dei, potest primogenitus dici, non potest tamen unigenitus appellari: Sed Christus in Scriptura dicitur *Filius Dei* unigenitus, ut constat ex illo Joann. 1. *Vidimus gloriam eius, quasi unigeniti a Patre:* Ergo non est Filius, larga ratione creationis, neque adoptivus, ratione aeterna generationis. Secundo, Christus verus idem est quod filius naturalis: Sed Christus dicitur *verus Filius Dei*, prima Joann. ultimo. *Ut sumus in verbo Filio eius:* Ergo est Filius naturalis. Tertio, Moyses, utpote vir iustus & sanctus, fuit filius Dei adoptivus, & tamen Paulus ad Hebreos 3. illam servum appellat, per comparationem ad Christum ut *Filium*, ait enim: *Mosæ quidem fidelis erat in rosa domo eius, tamquam famulus, Christus vero tamquam filius in domo sua:* Ergo Christus non est filius ratione creationis, vel justificationis, sed ratione naturalis & aeterna generationis. Quarto, Hoc filiationis genus reperitur etiam in Angelis.

Disputatio Prima,

Sed Christus alia ratione dicitur filius, ac Angeli, ut constat ex Paulo ad Hebreos 1. sic dicente: *Cui enim dicit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Quod ad Christum dictum est: Ergo Christus est filius verus & naturalis, per veram & propriam generationem.

Denique Matthei 16. laudatur maxime Petrus eo quod aliis de Christo dicensibus illum esse Heliam, alias Hieremiam, aut unum ex Prophetis, ipse Christum esse filium Dei vivi confessus est: Sed non debuisset illi laudari & extolliri hec Petri confitelle, si de filiatione adoptiva procederet, cum etiam alii sentientes Christum esse Heliam, aut Hieremiam, vel alterum ex Prophetis, ipsum Filium Dei adoptivum confiterentur: Ergo Petrus in Christo filiationem naturalem agnoverit.

25 Potest etiam probari conclusio ex illo Psalmi 109. *Dixit Dominus Dominus meo, sede a dexteris meis.* Ubi David eodem & parvo modo Dominum vocat illum quidcumque (qui utique est Pater) & illum cui dicit, nempe Filium: Ergo si tam Dominus est Christus ac Pater, tam verus Deus est ac ille; quia potest illa supremi dominii in Deitate fundatur. Hoc loco uetus est Christus Dominus. Matthei vigeſimo secundo ad probandum suam Divinitatem: Petrus Actorum 2. & Paulus ad Hebreos 1. ubi etiam ponderat illum particulariter, *sede a dexteris meis*, qui contraponitur omni creature quantumcumque excellentissimum; nulla enim sedet ex propria dignitate & meritis, sed ministrat: *Ad quem (inquit) Angelorum dixit: Sede a dexteris meis, quoniam usque panem intinxisti tuis Jacobum pedem sursum?* Nonne etiam sunt administratori Spiritus in ministerium miseri? Et.

26 Confirmatur ex Augustino super eundem Psalmum, ubi notat quod Dominus Pater dixit Domino, scilicet Filio, *sede a dexteris meis.* Sed quia ex hoc quod Filius sedet ad dexteram Patris, aliquis supponeret quondam superioritatem in Patre, respectu Filii; sicut eam ostendit Rex, cum filium aut principem ad dexteram suam collocat; & indecet omnino male esse aequalitatem inter Patronum eternum & Filium, postea subiungit: *Dominus a dexteris tuis, & doceat Patrem ad dexteram Filii residere.* Ad eandem aequalitatem ostendit, Christus dixit: *Ego & Pater unus sumus;* seipsum primo nominans, quod videbatur praeferere quandam inurbanitatem, nisi hoc dixisset ad evertendum illam habentes, quam praenovavit in Ecclesia orituram, qua dicebat quod Pater erat tempore, dignitate, & potentia anterior & perfectior Filio.

Denique probatur conclusio: Qui operatus omnia opera Dei, Deum adquirit in virtute: & cum virtus confitat naturam, Deum etiam in natura adquiritur: Sed Verbum operatus omnia opera Dei, ut confat Joann. 1. *Omnis per ipsum facta sunt;* & sine ipso factum est nihil: Ergo Patrem in virtute & natura adquiritur.

27 Quid si Ariani respondeant, opera Dei Filium faceret, non per principale agens, sed ut ministerium & instrumentum Patri, ex quo non sequitur quod sit illi aquilus in virtute. Contra hanc rationem arguo primo ex illo Joann. 5. *Quicumque fecit Pater, haec & Filius similiter facit:* Sed Pater virtute propria, & ut agens principale operatur; Ergo & Filius.

Secundo. Instrumentum & minister non operatur ut vult, sed secundum disponitionem alterius voluntatis sibi imponentis: unde nec filii aut tantus honor debetur ministerio, quantum Domino imperanti: Sed Joann. 5. dicitur: *Sicut Pater mortuas vivificat, ita & Filius, quos vult, vivificat;* & Pater omnes iudicavit deum Filio: Sed ad. officium Iudicis pertinet diem facte quo iudicaturus est: Ergo Christus illius diei notitiam ex officio habuit.

Sed quidquid sit de Maldonati explicatione, a communi recedendum non est, maxime ex tanta levitate fundamento, cui facile responderet cum D. Thom. 3. p. quæst. 10. art. 1. ad. n. sequelam. Nam licet Pater diem iudicii nobis non revelaret, illum tamen Christo ut homini revelavit; unde sub fece illum scivit, solum respectuve ad nos; non tamen absolute, sicut Christus, qui illum diem nesciit revelavit.

Denique arguant Ariani. Vel generatio Filii est iam 34 absoluta, vel non? Si aboluta est: Ergo habuit finem: Ad Philipp. 2. *Filius obediens usque ad mortem.* Ab ipso clarificatur est: Joann. 12. *Pater, clarifica Filium suum.* Infusus ab eo potestem accepit, Matth. ultimo: *Dare ei mihi omnis prestitus in celo & in terra.* Fuit etiam in tempore genitus: Psalm. 2. *Ego habui genui te.* Sed hac omnia cum vera Filii Divinitate, cum aequalitate ad Patrem, & identitate essenti cum illo repugnat: Ergo Filius non est ejusdem naturae cum Patre.

29 Respondeo in Christo dura esse naturam, humanam scilicet & divinam: secundum istam, aequalitatem, coeteritatem, & consubstantiam habet cum Patre: secundum humanitatem minor est Patre, subditus illi & obediens, præcepta fulciriens, & ab illo clarificatus: potestem etiam iudicari ipsi ut homini convenientem acceptit in tempore; Divinam autem illi convenientem ut

De Veritate Mysterii Trinitatis.

73

ARTICULUS IV.

Spiritus Sanctus esse verum Deum, ac proinde ejusdem essentia cum Patre & Filio, contra Macedonites ostenditur.

35 **D**ico tertio, Spiritum Sanctum esse verum Deum, ac proinde Patri & Filio confutabilem.

Probatur primo: Habete Templum, & esse nostram beatitudinem ac finem ultimum, sicut vero Deo convenit: Sed huc in scriptis tribuntur: *Spiritus Sanctus;* Ergo verus Deus est. Minor probatur: De primo enim dicitur 1. ad Corinth. 6. *An nefas quoniam membra vestra tempus sunt spiritus sancti?* De altero vero 1. Petri 1. *Spiritus Sanctus missus de celo, in quem desiderant Angeli proficere:* Ille autem in quem Angeli desiderant proficere, est eorum beatitudine ac finis ultimus: Ergo &c.

36 Secundo: Solus Dei est, proprii secreta cognoscere, unde Iohann. 24. in persona Dei dicitur: *Secretum meum habui.* Revelatio etiam mysteriorum, est filius Dei opus, iuxta illud Danielis 2. *Ego Deus in celo revelans mysteria.* Sed huc Spiritu Sancto convenient, ut de primo constat 1. ad Corinth. 2. *Spiritus omnis sanctorum in profunda Dei.* De secundo patet 1. ad Corinth. 14. *Spiritus loquitor mysteriis:* Ergo Spiritus Sanctus est verus Deus.

37 Tertio: Est ubique, sicut Deo competit; unde Hieremias 23. in persona Dei dicitur: *Calum & terram est impudicitia.* Revelatio etiam mysteriorum, est filius Dei opus, iuxta illud Danielis 2. *Ego Deus in celo revelans mysteria.* Sed huc Spiritu Sancto convenient, ut de primo constat 1. ad Corinth. 2. *Spiritus omnis sanctorum in profunda Dei.* De secundo patet 1. ad Corinth. 14. *Spiritus loquitor mysteriis:* Ergo Spiritus Sanctus est verus Deus.

38 Quartio: Creatio est opus filius Dei: Sed creatio Spiritu Sancto tributari: Ergo est verus Deus. Minor constat ex Psalm. 32. ubi dicitur: *Vobis Domini est firmatio vestra, & spiritu eius omnis virtus vestrum.* Et Psalm. 103. *Emite spiritum tuum, & crescamus.* Et Judith 15. *Misericordia spiritum tuum, & creata sunt.*

39 Quinto: Refusare a mortuis est operatio propria Dei, unde Iohann. 5. dicitur: *Sicut Pater suscitans mortuos, & vivificant, sic Filius quis vult vivificat:* Sed virtus refusationis Spiritu Sancto convenient, ut confat ex Paulo ad Rom. 8. & deinceps: *Qui suscitavit Iesum Christum a mortuis, vivificavit, & mortalis corpora vestra, propter inheritancem spiritum ejus in vobis:* Ergo est Deus.

40 Denique. Loqui per os Prophetarum, est proprium filius Dei, juxta illud Numerorum 12. *Si quis fuerit inter nos Propheta Domini, in visione apparet ei, vel per sonum loquar ad illum:* Sed huc Spiritu Sancto attribuatur, dicit enim in Actibus Apoll. cap. 1. *Oportet impleri Scripturam, quam predicit Spiritus Sanctus per os David.* Et 41. *Spiritus Sanctus inspirans locum fons Sancti Dei habens:* Ergo Spiritus Sanctus est verus Deus.

41 Dices cum Macedonitis: Del operations attribui Spiritu Sancto, non per autoritatem, sed per ministerium. Verum in contradictione illud Pauli ad Corinth. 12. ubi diversi donis Dei enumeratis, subdit: *Hac omnis operatur unus duplex idem spiritus, dividens singulis pro parte.* Sed per ministerium operans, & non per autoritatem, non tam operatur ut vult, quasi alterius arbitrio subiectus: Ergo Dei operations, non per ministerium, sed per autoritatem, Spiritui Sancto attribuuntur. Addo quod Psalm. 32. *Spiritus Sanctus dicitur firmare calos, ut Spiritus oris Dei:* Non ergo ut minister aut instrumentum illius, sed enim est ex causa persona, & non per se subsistens: Ergo neque plures.

42 Secundo: Si essent plures processiones in intellectu divino, vel illa essent specie, aut numero tantum diversa: Neutrum dici potest. Ergo &c. Minor pro prima parte constat: nam divina intellectio, que est processione principium, vel formaliter ipsa processio, est in unitate specifica: Ergo processio & terminus processio, qui cum ipsa adaequatur, non possunt specifici distingui: Pro secunda, vero parte ostenditur. Primo: Distinctio solum numerica sumitur a materia vel subiecto: Se processiones divina, atque illarum termini, carent materia & subiecto, cum sine per se subsistentes: Ergo neque plures.

43 Contra Divinitatem Spiritus Sancti opponebat olim Macedonius, primo illud ad Rom. 8. *Spiritus postulat pro nobis:* At si Spiritus Sanctus esset Deus, non postularet, sed daret: Ergo non est verus Deus.

Secundo opponebat id quod Iohann. 16. de Spiritu Sancto dicitur: *Quicumque misericordia loquetur, & amicoribz obicitur:* At qui audire debet, & infirmi, ut sis loquuntur, non est Deus, qui instructione non egit: Ergo &c.

44 Ad primam objectionem respondeo cum Augustino Epistola 121. cap. 15. Paulum affirmerem, quod Spiritus Sanctus postulat, quia interpellare sanctos facit. Unde supra dixerat: *Adversus infirmationem nostram.* Vel etiam dicit postulat cum S. Thoma super hunc locum Apostoli, quod Spiritus Sanctus postulat, id est postulantes nos facit. Sicut Genesi 23. dicitur: *Nunc cognovi quod timesas Dominum.*

45 Obiectus secundus: Generatio in rebus creatis ex natura spiritus Sanctorum audire a Pare & Filio ea que loquuntur; non per instructionem & disciplinam interioris ad superiorum, sed per communicationem ipsius effente & scientie divinae, quam a Pare & Filio per aeternam processione accipit. Ad secundum dicendum cum Basilio contra Eunomium, Spiritus Sanctorum audire a Pare & Filio ea que loquuntur; non per instructionem & disciplinam interioris ad superiorum, sed per communicationem ipsius effente & scientie divinae, quam a Pare & Filio per aeternam processione accipit.

46 Confirmatur, & magis illustratur haec ratio. Tantum 53 differt natura in Deo ab intellectu, quantum intellectus a voluntate: Ergo facit in Deo ponit una Persona qua procedit per intellectum, ut Verbum, & alia procedens per voluntatem, ut Amor; ita debet dari alia qua procedet per medium naturae, ut Filius.

Ad ob.

ARTICULUS V.

Tres tantum Personae esse in Deo, auctoritate & ratione probatur.

ARTI-

Disputatio Secunda,

- 54 Ad objectionem respondere: Generationem in rebus creatis non procedere immediate a natura, sed mediante potentia generativa. Unde etiam in Deo (de quo philosophari debemus cum analogia & similitudine ad res creatas, scilicet imperfectionibus) nulla datur processio, que sit immediate a natura, ut preintellectu intellectu & voluntati, ut infra disp. 2, art. 3, §. 2. ostendemus contra Dardanum; sed generatio est immediate ab intellectu, qui ut est in Patre, habet rationem potentiae generativa; & operatione activa est a voluntate, que ut est in Pace & Filio, habet rationem potentiae spirativa. Quare
- 55 Ad confirmationem, dato & non concedo Antecedente, de quo disputant Theologi in materia de Atributis, neque Consequentiis & paritatem: Ratio discriminis est, quia natura in Deo non est immediate operativa, sicut intellectus & voluntas.
- 56 Obiectio tertio: In Deo sunt quatuor relationes: scilicet Paternitas, Filatio, Spiratio, & Processio. Ergo & quatuor Personae. Consequenta videtur maniera, quia, ut infra dicimus, Persona Divina constituitur & diffinguntur relationibus.
- 57 Respondeo concedo Antecedente, negando Consequentiam: nam ut docet D. Thomas infra q. 30, art. 3, ad 1. & quest. 9. de potentia art. 9, ad 27. *Lies finis quatuor relationes in Divinitate, una carmen eorum, scilicet Spiratio, non est proprietas personalis, neque constitutio Personam, & id non suarum tunc Deo nisi tres Personae.*

DISPUTATIO II.

*De processionibus Divinarum Personarum,**Ad Questionem 27. prima pars.*

DE ventorum origine, quos, ut sit Psalmista, Divina Sapientia edidit de thesauris suis, disputant Philosophi cum Aristotele in libro Meteororum, & Seneca libro 5. naturalium questionum cap. 4. De processione vero Divinarum Personarum, quae ut sit Bernardus fermec. posuit *natura tantum suam*, agnit Theologicum Doctore Angelico in hac parte q. 27. Verum si adeo obscuri & arcana est ventorum quos natura producit origo, ut vir de ea Philosophi aliquip certi audeat affiri, quis eternam & inseparabilem Divini Verbi, & Sancti Pneumatici originem agnoscere & explicare voleat? Generationem illius, & ius processionei, quis enarrabit? Super certe natura, subtiliter ratio, Philosophia miratur, dum sicut unam Personam Divinam, ab alia sine ulla proposito recipi, ad aliam non tamquam ad effectum, sed tranquillam ad similem terminum tendens. Rides tamen haec docet, cui natura obsequi, pars ratio, & Philosophia subiecti debet, ut consilium excedens in hac distributione, in qua ex existentia, quidditate, & principio divinarum processuum differemus; & cur uni ex illis, non vero alteri, ratio generationis conveniat, diftemus: invoca-

*Aura potest, amor ignipotens, spirabile numerus.**Amborum communis asper, est aurea flamma:**Sancte veni, Sancte accende ardoribus orbem.**O Divum Iuvans, nosris te meritis asper.*

ARTICULUS I.

An sit in Deo processio ad intra?

Sicut duplex est Divinarum actionum genus, aliud immaterialium, aliud transuentium; per illas ad intrę agit, per has aliquid ad extra operatur: Ira & a Theologis dicitur distinguuntur divinarum processuum species; ad intra videlicet, & ad extra: immaterialium, & transuentium. Per illos una Persona Divina ab alia procedit, per illos vero creature a Deo tamquam a primo principio & primo causa emanant. De primis solum hic agimus cum Sancto Doctore, & primo inquirimus an ille de facto datur in Deo?

§. I.

Dari in Deo processio, auctoritas Scriptura, ratione Theologica, & duplice congruentia ostenditur.

Dico igitur, dari in Deo processio, per quas una persona ab alia procedit. Probat primo: De Mysterio Trinitatis, & processio divinis sentiendum est juxta id quod ex Scriptura habemus, cum hec rationis naturalis captum supererit: Sed ex Scriptura habemus dari in Deo processio, quibus una persona ab alia procedit. Ergo ita sentiendum est. Minor probatur, nam Eccl. 24. Divina Sapientia di-

citur ex ore Altissimi (id est ex intellectu Patris) producta. Et Sap. 7. vocatur eminens gradum clarissimam unitatem personis dei. Et Michea 5. dicitur: *Egressus ejus ab inicio a divinis exercitatis. Clarus adiacet eadem veritas in novo Testamento exprimitur: nam Joann. 7. Christus de se ipso sic ait: Ego scio eum (scilicet Patrem) quia ab ipso fui. Et cap. 3. Ego a Deo processio. Et c. 15. de Spiritu Sancto loquens, ait: Cum genitus Paratus, quem egom misericordia a Patre, Spiritum veritatis, qui a Pare procedit.*

Constat ergo ex facili litteris dari in Deo ab aeterno processio Divinarum Personarum prodigiis; quia non licet per metaphoram interpretari, ut faciunt heretici: primo ob regulam Augustini, qui afferit verba Scriptura in proprieate esse accipienda, quando ex eis nullum sequitur absurdum, nulla autem sequitur absurditas ex eo quod in Deo vere & proprie processiones ponantur, ut constat ex argumentorum solutione: secundo ob auctoritatem Conciliorum, & SS. Patrum, proprie eas exponeantur; sic enim habetur in Symbolo Concilii Nicenii: *Credo in Deum Patrem, & in Iesum Christum Filium eius unigenitum, & ex Patre natum ante omnia facta: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero.* Et ibidem afferitur, Spiritum Sanctum a Patre Filio procedere. Idem propositum Concilium primum Constantopolitanum in suo Symbolo, ubi de Spiritu Sancto hoc adduntur: *Credimus in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, & ex Patre procedentem, & cum Patre & Filio adorandum.* His concinunt Athanasius in suo Symbolo quod in Ecclesia cantatur; Dionysius Areopagita cap. 1. de divinis nominibus, Gregorius Thaumaturgus in sua confessione; Iustinus in Dialogo cum Triphone, Hilarius, Augustinus, aliqui sancti Patres, relati hic a Gonzalez, & a Salmonicensibus.

Probatur secundo conclusio ratione Theologica. De fide 3 est dari in Deo tres personas distinctas in unitate essentiae, ut contra Sabellianos & Arianos processiones procedentes ostendimus: sed distinctio realis personarum in unitate essentiae, absque processione unius ab aliis substantiae nequit. Ergo datur in Deo processio. Minor probatur: Tum quia ex B. Thom. supra q. 11. art. 3. & c. 1. Gent. cap. 42. omnis multitudo sicut debet reduci ad unum, ita debet derivari ab uno principio. Tum etiam, quia cessante processione, cessat oppositio originis, cessante autem oppositione originis, non possunt plures personae diligunt, nisi diversitate naturae. Unde Hilarius in libro de Synodis: *Cum unus Deus sit, duo inaccessibiles esse non posse.* Et D. Thomas infra q. 33. art. 4. ad 4. afferit quod *contra duas inaccessibilites, est povere dico Deus, & duas naturas divinas.* Denique licet non possit conclusio ratione naturali evidenter ostendendi, potest tamen dupli congruentia ostenditur. Primum fuit prosequitur Richardus a S. Victore lib. 3. de Trinit. infinitum namque bonitatem & beatitudinem, quam illi est natura divina, decet summa & infinita communio. Hoc docet, cui natura obsequi, pars ratio, & Philosophia subiecti debet, ut consilium excedens in hac distributione, in qua ex existentia, quidditate, & principio divinarum processuum differemus; & cur uni ex illis, non vero alteri, ratio generationis conveniat, diftemus: invoca-

re prius, hinc carminibus, Spiritus Sancti gratia.

*Aura potest, amor ignipotens, spirabile numerus.**Amborum communis asper, est aurea flamma:**Sancte veni, Sancte accende ardoribus orbem.**O Divum Iuvans, nosris te meritis asper.*

ARTICULUS I.

An sit in Deo processio ad intra?

Ut autem vis hujus congruentia melius percipiatur, & solvatur insinuata que fieri solet in contrarium, advertendum est, quod quando D. Thom. ait: *Quicunque intelligit, ex hoc ipso quod intelligit, producit aliquid intra se, quod est conceptio rei intellectus, & dicunt Verbum: Sed Deus est intelligens, immo & in supremo intellectualiter gradu.* Ergo in sua cogitatione producit Verbum, cumque Verbi accidentialis producio divina natura non congruat, relata debere esse Verbum substantiale in Deo.

Dices: Angelus seipsum connaturaliter intelligit, &

tamen in cogitatione sui non producit verbum, cum ejus substantia sit praesens immediate per seipsum proprio intellectu. Ergo principium illud D. Thomas sic explicatum, non est illud universaliter verum.

Respondeo negando Angelos in cognitione sui Verbum non producere, & ad probationem in contrarium dico quod licet substantia Angelii sit per seipsum praesens proprio intellectu, per modum actus primi, & speciei intelligentibilis, non tamen per modum actus secundi, & termini actu

De Processionibus Divinarum Personarum.

ni actu intellectu: quia ad hoc requiretur quod effet in supremo intelligibili gradu, & actus purus omnem potentialitatem excludens. Unde licet substantia Angelii supplet vires speciei impresse, in cognitione sui, nequit tamen gerere vires verbis & speciei expresse ut docet D. Thom. 4. contra Gent. c. 11. ubi de Angelis seipsum cognoscitibus loquens ait: *Licet intenso intellectu sit eis omnino intrinsecus, non tamen ipsa intenso intellectu est eorum substantia, quia non est id in eis intelligere & esse.* De quo rursus in Tractatu de Angelis.

8 Alter etiam potest principium illud D. Thomae explicari, intelligendo illud per distributionem completam, non ex parte intellectuum, sed ex parte intelligentium, ut in sensu sui sensu sit: Omne intelligens, eo ipso quod intelligit (id est, eo quod est intellectus naturae), in aliquo sui intellectione verbum format. Et sic intellectum hoc principium, est universaliter verum; nulla enim datur natura intellectualis, quia in aliqua intentione verbum non producat; ut constat inductione in natura angelica & humana, quia non solum in omni cognitione naturali, sed etiam in aliqua supernaturali verbum producent, v. g. in cognitione fidei, vel prophetice. Cum ergo Deus sit natura intellectualis, & in supremo intellectuali gradu existat, congnitum est in eo reperiiri aliquam intellectionem producentem Verbum, quae est intellectus Paternus; quamvis ab intellectione essentiali, quae convenit Filio & Spiritui Sancto, & Deo secundum se considerato, & ut absrahit a persona verbum non producatur: quia in illis non est intelligere cum modo foecunditatis, sicut in Patre defectu oppositionis relative, & distinctionis realis a termino procedente.

9 Dices: Quamvis creature in omni cognitione naturali, & in aliqua supernaturali, verbum producent, illad tamen non formant quando versantur circa objectum infinitum clare ipsum: unde, ut supra dicebamus, in sententiis Thomistarum, in visione beatifica nullum verbum producitur: Ergo cum Deus seipsum clare videat, & comprehendat, ex creaturis arguendo, potius concludi debet, Verbum ab intellectu divino non produci, quam eius oppositum.

10 Confirmatur: Productio verbi in nobis provenit ex imperfectione, minime ex indigencia ipsius intellectionis, que requirit objectum in ratione termini intra ipsum intellectum, & ex defectu objecti, quod non habet sufficiemtiam actualitatem, & conjunctionem cum intellectu, in ratione termini intellectionis: Ergo cum intellectio divina sit supra omnem illam imperfectionem elevata; ex eo quod in intellectione creatra reperitur expressio verbi, non convincitur eam reperiiri in divina.

11 Ad objectionem respondere, concilio Antecedente, negando Consequentiem: nam quod intelligentia creatra, circa objectum infinitum clare ipsum, verbum non producatur, provenit ex defectu objecti, quod non habet sufficiemtiam actualitatem, & conjunctionem cum intellectu, & cum circa objectum infinitum, quod de se est in ultima actualitate, verbi productio necessaria non fit: consequens est, quod in eius clara visione verbum ab intellectu creatro non producatur. Secundo id provenit, quia objecto infinito per essentiam repugnat, per verbum creatrum representanti quidditative, non minus quam per speciem impressam creatum, ut in Tractatu de visione Beatae dispat. 2. art. 1. ostendit est. Ex quo dicitur: *Quod procedit secundum id, ut extra, operet se diversum ab eo a quo procedit. Sed id quod procedit ad intra processio intellectionis, non operet se diversum, immo quanto perfectius procedit, ratione eius est unum cum eo a quo procedit. Magis enim, quanto aliquid magis intelligentius, tanto conceptus intellectualis est magis intima intelligentia, & magis unum. Nam intellectum secundum hoc quod ait in intellectu, secundum hoc sit magis unum cum intellectu; Unde cum Divinum intelligentia sit in fine perfectionis, necesse est quod Verbum Divinum sit perfecte unum cum eo a quo procedit, absque omni diversitate.*

Obiectio secundo: Quod procedit ab alio est indigentia nature: At in Personis Divinis nulla est indigentia, sed summa perfectio: Ergo nec processio. Minor constat, Major probatur. Omne procedens recipit aliquid ab eo a quo procedit: Sed quod recipit est indigentia nature; nisi enim indigent, non recipere; unde in rebus naturalibus recipiabilitas attribuitur materiis, & Actiorum 20. dicitur: *Benedictus est dare quam accipere.* Ergo quod procedit ab alio est indigentia naturae.

Respondeo ex D. Thomae quast. 10. de potentia art. 1. ad 13. Quod recipiente antequam recipiat indiget, ad hoc enim accipie us indigentiam repletar, sed postquam jam accipit, non indiget, habet enim quam indigebat. Si ergo aliquid est quod recipiens non precipit, semper est in recipiente, hoc nullo modo est indigens. Filius autem non sic accipit a Pare, quasi prius non habens, & postea accipiens; sed quia hoc ipsum quod est, habet a Pare: unde non sequitur quod sit indigens. In forma igitur respondeo, distinguendo majorum: Quod procedit ab alio est indigentia naturae, si procedat in tempore, & successivo, concedo. Si procedit si aeterna, & tota simul, nego.

12 *Solomonus argumenta in contrarium.*

Obiectio primo: Enti a se, & primo principio reputat ab alio procedere: Sed quavis Persona Divina est ens a se, & primam principium: Ergo nequit una ab alia procedere.

Respondeo distinguendo Majorem: processione ab alio ut a caufo, concedo: ut a principio originis, omni dependencia & causitate seculis nego: Unde esse a se, dicitur, ut non possit ab alia dependere, non potest ab illa procedere. Consequens patet, Antecedens probatur. Procedere ab alio, et non posse esse sine illo: Sed non posse sine aliis, est ab illo depender: Ergo procedere dependentiam importat.

Respondeo negando Antecedens: ad cujus probationem, nego Minorem: nam unum relativum sine alio esse non potest, nec omnipotens sine possibiliitate creaturam, in veriori sententi, & tamen nec relativum a correlative dependet, nec omnipotens a possibiliitate creaturam. Plus ergo ad dependentiam requirit, quam necessaria connexio, scilicet quod sit ratione subordinationis ad aliud, ad quam necessario exiguntur alietas in natura. Solatio est D. Thomae in opusculo contra errores Graecorum cap. 7. ubi ex Athanasio docet, Patrem non posse esse Filio, & Spiritu Sancto, & tamen illis non egere, eo quod convenit essentia in effientia cum illis. Et 4. contra Gentes cap. 4. ad 9. ait, unam Personam Divinam non pendere ab alia, quamvis sine ea esse nequit, quia ea est enim essentia utriusque.

Instabili: Quod procedit ab alio, debet habere distinctum esse, distinguens taliter secundum numerum naturam ab illo: Ergo si Persona Divina in eadem numero natura substantia, una non potest ab alia procedere.

Respondeo negando Antecedens: non enim necessarium est, ut omne quod procedat ab alio, habeat naturam aut est distinctum ab illo, sed sufficit quod habeat distinctum modum essendi: nam ab intellectu informata specie intelligibili procedit verbum, quod est ejusdem natura cum specie, & objecto per illud representato, sub diverso tammodo essendi. Quamvis igitur in divinis sit unica simplex natura, & unicam simplicem esse, hoc tamen non tollit veram rationem processiois, quia non obstante unitate naturae, est distinctio realis Personarum, seu diversus modus substantiendi in eadem natura.

Secundo responderi potest, distinguendo Antecedens: 16 Quod procedit ab alio, processione corporis & materiae, concedo Antecedens; processione intellectuali, nego Antecedens, & Consequentiem. Solutio est D. Thomae hic art. 1. ad 2. ubi sic discutit: *Quod procedit secundum processione que est ad extra, operet se diversum ab eo a quo procedit. Sed id quod procedit ad intra processio intellectionis.* Ergo cum intellectio divina sit supra omnem illam imperfectionem elevata; ex eo quod in intellectione creatra reperitur ex aliis capitibus, non convincitur eam reperiiri in divina.

17 Ad objectionem respondere, concilio Antecedente, negando Consequentiem: nam quod intelligentia creatra, circa objectum infinitum clare ipsum, verbum non producatur, provenit ex defectu intellectus, & conjunctionem cum intellectu, & cum circa objectum infinitum, quod de se est in ultima actualitate, verbi productio necessaria non fit: consequens est, quod in eius clara visione verbum ab intellectu creatro non producatur. Secundo id provenit, quia objecto infinito per essentiam repugnat, per verbum creatrum representanti quidditative, non minus quam per speciem impressam creatum, ut in Tractatu de visione Beatae dispat. 2. art. 1. ostendit est. Ex quo dicitur: *Quod procedit secundum id, ut extra, operet se diversum ab eo a quo procedit. Sed id quod procedit ad intra processio intellectionis, non operet se diversum, immo quanto perfectius procedit, ratione eius est unum cum eo a quo procedit. Magis enim, quanto aliquid magis intelligentius, tanto conceptus intellectualis est magis intima intelligentia, & magis unum. Nam intellectum secundum hoc quod ait in intellectu, secundum hoc sit magis unum cum intellectu; Unde cum Divinum intelligentia sit in fine perfectionis, necesse est quod Verbum Divinum sit perfecte unum cum eo a quo procedit, absque omni diversitate.*

Obiectio secundo: Quod procedit ab alio est indigentia nature: At in Personis Divinis nulla est indigentia, sed summa perfectio: Ergo nec processio. Minor constat, Major probatur. Omne procedens recipit aliquid ab eo a quo procedit: Sed quod recipit est indigentia nature; nisi enim indigent, non recipere; unde in rebus naturalibus recipiabilitas attribuitur materiis, & Actiorum 20. dicitur: *Benedictus est dare quam accipere.* Ergo quod procedit ab alio est indigentia naturae.

Respondeo ex D. Thomae quast. 10. de potentia art. 1. ad 13. Quod recipiente antequam recipiat indiget, ad hoc enim accipie us indigentiam repletar, sed postquam jam accipit, non indiget, habet enim quam indigebat. Si ergo aliquid est quod recipiens non precipit, semper est in recipiente, hoc nullo modo est indigens. Filius autem non sic accipit a Pare, quasi prius non habens, & postea accipiens; sed quia hoc ipsum quod est, habet a Pare: unde non sequitur quod sit indigens.

Instabili: In aeternis non potest dari prioritas & posterioritas: Sed processio necessario involvit ordinem prioris & posterioris.